בזירה
העיתון של החוג למדע המדינה
הפקולטה למדעי החברה
ע"ש גרשון גורדון
אוניברסיטת תל אביב

צדיק אחד בסדום

מאת: אוריאן כהן

בחולצה אופנתית וג'ינס ישבה כתבתנו אוריאן כהן בבית הכנסת שבמרכז ע"ש צמבליסטה, בעמדה מופרדת מקהל הגברים חובשי הכיפות והאזינה לדברי תורה. שני עולמות שונים נפגשים בדיאלוג על דת, מדינה ואהבה.

הוא נותן פרשנות תורנית לפיזיקה ולתאוריית הקוונטים, המסלקת את הבעיות המושגיות שבה. הוא מוזמן להרצות בנושאים מגוונים כמו: זוגיות, סטטיסטיקה, אלגברה ליניארית ופיזיקת הקוונטים על פי מקורות היהדות ומאזינים לו בשקיקה סטודנטים, פרופסורים וסגל-במחלקות שונות ובמרכז צימבליסטה באוניברסיטה. **הרב דב ברקוביץ'** הוא הרב האקדמי ביותר שהכרתם, על אף כי אינו אוחז בתואר רשמי, רבים נוהרים ללמוד ממנו.

הרב ברקוביץ' נולד בראשון לציון, בסביבה חילונית ואולי בשל כך הוא כה מיוחד ובוחר בשליחותו כרב האוניברסיטה, מעוז החילוניות התל-אביבית פעם בשבוע למספר שעות. הוא סוג של גאון ומילדות זוכר כי קרא עוד בתקופת בית הספר היסודי, בספריה הראשונה בראשון לציון שלושה ספרים ביום אחרי הלימודים. כבר בכיתה ו' סיים לקרוא את כל הספרים בספרייה ועבר לספרות יפה, והתוודע לדוסטויבסקי, שייקספיר, רולן, קמי, באקט. „תמיד הייתי אוטודידקט, אך בהמשך השוויתי את ידיעותיי מול מומחי המחקר המדעי בתחומים השונים. ידעתי יותר ממוריי, כי קראתי המון, אפילו לא הכנתי שיעורי בית וניגשתי רק לבחינות" הוא כמעט מתנצל ונזכר כי שינן תוך שעה את לוח הכפל „אמא רצתה שאלמד גיטרה, לקחתי מהמורה חוברת אקורדים ותוך שעה אמרתי למורה שלום. בעוד חבריי משחקים בחוץ, אני שיחקתי עם הספרים וכשלא קראתי, שיחקתי עם חבריי החילוניים. כשאת גדלה ככה, אין כל קושי מנטאלי ליצירת קשר בין העולם שלי לשלהם".

בין פילוסופיה לאהבה

כמתבגר, בכיתה ח' החל לקרוא את ספרי הפילוסופיה היוונית וכן בייקון, ברקלי, דקארט, קאנט, ויטגשטיין, ד. יום, מרקס, ראסל ופילוסופיה יהודית. „בגלל שקראתי כמות כזו אדירה, הבנתי שכל פילוסוף בונה קבוצת הנחות שעל פיה הוא בונה פילוסופיה. אז מבלי להתאמץ, חשתי שגם אני יכול לעשות כן".

כיום עוסק הרב ברקוביץ' בלימוד תורני בסוגיות התלמוד וסוגיות הלכתיות, בעל מכון "חושן משפט" בנושא דיני ממון, מוסר שיעורים בסוגיות התלמוד בישיבה ועוד מקומות ומחבר ספרים.

הקשר עם האוניברסיטה החל לפני שבע שנים, „התחלתי בישיבות עם ראשי מכונים וראשי מרכזים בנושאים שגובלים בין היהדות למדע. למעשה אין דבר שהתורה אינה מדברת עליו, באתי לפה לדבר על דברים שנוגעים בבסיסי המדע, כמו פילוסופיית המדע, הפילוסופיה של פיזיקת הקוונטים, הפילוסופיה של ענפים מסויימים במתמטיקה ולוגיקה מתמטית".

לאחר פניות של אנשי הסגל הבכיר ואגודת הסטודנטים החל הרב ברקוביץ' להעביר קורס במשנתו הרעיונית של המהר"ל ובמשך שש שנים בנושא זוגיות, באוניברסיטה ב"מרכז למורשת היהדות ע"ש צימבליסטה" ובמעונות הסטודנטים, והכל בהתנדבות ולשם שמיים. „בכל סמסטר ניתחנו את הנושא שנגע לחיינו מהיבט שונה. פעם מבחינת ההסתכלות על הזוגיות בבריאת העולם- אדם, חווה והנחש, אשר אז הוטבעה מערכת היחסים המכוננת בין בני הזוג כחלק מהטבע האנושי. ניתחתי את המפגשים של יעקב ורחל ויצחק ורבקה ודרכם בחנתי את יחסי הזוגיות". מסביר הרב ברקוביץ' „על פי מערכת היחסים בין בני הזוג כפי שהשתקפה שם, ניתן דרכה לראות כיצד ניתן לבנות זוגיות בריאה".

-אילו מסקנות הבאת על היחסים הזוגיים היום?

„עלינו לבדוק את השורשים והסיבות לגירושים, נראה כי הם קשורים לשוויוניות ופמניזם. השוויון והפמניזם שינה את ההתייחסות של בני הזוג בינם לבין עצמם. לפני כן כל אחד מבני הזוג תרם את שלו, אך השוויוניות והפמיניזם יצרו מצב של כפילות, כששני בני הזוג עושים את אותו הדבר, לכן אין ייחודיות משלימה בין בני הזוג, כך מוסד המשפחה הפך למיותר והחלו משפחות חד הוריות".

פונים אל הרב ברקוביץ׳ מכל המגזרים וכן ארגונים בינלאומיים כ״אמנסטי״ ו״one planet״, בכל נושא של מפגש בין מדעים ויהדות וכך הוא ממשיך במפגשים וישיבות עם ראשי מכונים, מרכזים ומחלקות, כמו פרופ׳ יהודה אלקנה, מייסד ״המכון של הפילוסופיה וההיסטוריה של המדעים והרעיונות״ וכן עם ממשיכיו בראשות המכון, עם פרופ׳ רצאבי מהחוג להיסטוריה-עורך בטאון ״הציונות״ של אוניברסיטת ת״א, אותו לימד גם גמרא. כמו כן גם פרופ׳ ג׳ואי ברנשטיין, ראש המרכז לאמינותן של מע׳ אלקטרוניות בהנדסה, שאף חזר בתשובה, ד״ר אורלי לובין ראש החוג למגדר, פרופ׳ שוהם מגדולי הוגי הדעות במערב והמשפטן ופרופ׳ יקיר אהרונוב, מועמד פרס נובל לפיזיקה. חלקם ביקשו ממנו להדריך דוקטורנטים וכן ביקשו ממנו לעשות דוקטורטים בנושאים שונים, אך הוא דחה זאת, כי לדעתו זה בזבוז זמן. הוא נותן הרצאות בנושאים שגובלים בין יהדות ומדע, דוגמת הפילוסופיה הליברלית במבחן היהדות והרצאה שבועית קבועה בפקולטה להנדסה.

בקשר לחיבורו המתמטי של הרב ברקוביץ על פיתוח שיטת החשבון האינפיניטיסמלי של רבי שלמה מהעיר חלמה,לפני כמעט ארבע מאות שנה, כתב לו על כך פרופסור שלמה שוהם-„הרעיונות שהעלית מתייחסים גם לתפיסת המרחב והזמן המהווה נדבך חשוב בפיזיקת הקוונטים״. הפרופ׳ לפיזיקה יקיר אהרונוב, פרופ׳ שלמה שוהם ועוד מרצים מהסגל הבכיר, רוצים כעת שהרב ברקוביץ יעביר באוניברסיטה-ב״מכון לפילוסופיה והיסטוריה של המדעים והרעיונות״-סדרת הרצאות בנושא זה ובעוד נושאים אינטר-דיסיפלנריים.

בין דת למדינה

„אין כזה דבר **דת** יהודית, כפי שהדבר נתפס כיום, יש יהדות״ מפתיע הרב ברקוביץ׳ „זוהי הסתכלות על היהדות דרך הפריזמה של הנצרות הפרוטסטנטית. השאלה היא פיקטיבית, זה נכון לגבי הנצרות והאיסלאם. המדינה היתה כלי שרת של העם היהודי, האם להפריד כלי של היהדות מהיהדות- זו לא שאלה עניינית. אדם יכול לעשות כיום כאן בפועל מה שהוא רוצה, על אף שביהדות זה אסור, לכן אין ליהדות (״דת״) משמעות אימננטית ואקטיבית כיום במדינה, וזו אינה מדינה יהודית. יש כאן רוב יהודי, והוא הולך ונעלם מול הרוב המתרבה של הערבים, ותוך כמה עשורים גם רוב זה יעלם״.

-אבל עדיין קיים הסטטוס קוו של השבת ועוד?

„כל החוקים שקיימים כיום אינם מסייעים לשמירת השבת במדינה. זה שסוגרים חנויות, אין לכך שום קשר בין היהדות למדינת ישראל, אלא לחוק שעות מנוחה, מלבד כמה סמלים ארכאיים-סמל המנורה, צורת הדגל ובמסגרת מכבסת המילים-משכן הכנסת, בתי דין וכו׳. החנויות סגורות לא רק בגלל חוק אלא גם בשל נוחות ויש רבים שכן פותחים חנויות. ה״סטאטוס קוו״ לא נאכף, לכן אין לו משמעות. מעשית אין קשר סמכותי בין בתי הדין למדינה, אלא להיפך הבג״ץ נוגס בסמכותם ושואף לבטלם. הבעיה שלי היא לא עם ה״דת״ והמדינה, אלא עם ההפרה של מגילת העצמאות לגבי מה שכתוב בה, שתהא זו מדינה יהודית דמוקרטית, וההבנה הבסיסית אשר היתה מובנית ביסודה, הכוונה שם גם לא היתה לרפורמים אלא ליהדות אמיתית, כפי שהיתה בכל שנות קיומו של העם היהודי. בן גוריון כשפתח את הנושא ״מיהו יהודי״ הוא שינה את התובנה של המושג יהודי במגילת העצמאות. יש לי בעיה עם הדת היהודו-פרוטסטנטית מיסודו של הרמן כהן ותלמידיו, כגון בובר, גרשם שלום ואחרים, השולטת שלטון ללא מצרים על שלושת הרשויות והחינוך כאן בארץ. דת זו יש להפרידה מהמדינה״.

-אתה נגד קיומה של המדינה?

„השאלה אינה רלוונטית, כיוון שהמדינה אינה בעלת זהות יהודית, אלא זהות המתמשקת עם הפרוטסטנטיות הניאו-קנטיאנית. מאידך, אני לא רוצה שהמדינה תמשיך להתנהל כפי שהיא מתנהלת, אלימות בבתי ספר, פחד לעלות לאוטובוסים, ההשכלה והחינוך החילוני הם כמעט ברמה הכי נמוכה בעולם, פחד מאיום גרעיני, אין אמון בבג״צ, רבים סולדים מההנהגה הפוליטית״.

-מה הפתרון שלך?

„אם העם היהודי היה צמוד לתורה ומצוות אז הוא לא היה מאויים והיה פורח בכל קנה מידה״.